

УДК 657.1

С. М. Белінська,
к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв
Т. А. Белінська,
студентка, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ

S. Belinska,
Ph.D. in Economics, Associate professor of Accounting and Auditing
Department Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv
T. Belinska,
student, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv

FEATURES OF AUTOMATION OF THE ACCOUNTING PROCESS

Статтю присвячено проблемам автоматизації облікового процесу для ефективного управління підприємством. Розглянуто актуальні питання організації автоматизації обліку на підприємствах України. Уточнено значення організації автоматизації обліку в забезпеченні апарату управління інформацією для прийняття управлінських рішень. Розглянуто окремі проблеми організації автоматизації обліку та його технічного забезпечення. Наведено характеристику найпопулярніших програмних продуктів, які використовують підприємства для обліку. Надано пропозиції з удосконалення організації автоматизації обліку з метою покращення інформаційної бази управлінського персоналу підприємства для прийняття обґрунтованих рішень. Досліджено, що механізація бухгалтерського обліку сприяє зменшенню трудомісткості обліку, але не дозволяє повною мірою зробити його оперативним, скоротити терміни на інші звітності. Найбільш повно ці питання вирішуються в умовах автоматизації всього комплексу облікових робіт. Проаналізовано, що особлива увага приділяється розробці пакетів прикладних програм, що реалізують автоматизоване вирішення всіх типових завдань бухгалтерського обліку. Доведено, що бухгалтерський облік є однією з ключових ланок у діяльності будь-якої організації.

Стаття присвячена проблемам автоматизації учетного процесу для ефективного управління підприємством. Рассмотрены актуальные вопросы организации автоматизации учета на предприятиях Украины. Уточнение значения организации автоматизации учета в обеспечении аппарата управления информацией для принятия управленческих решений. Рассмотрены отдельные проблемы организации автоматизации учета и его технического обеспечения. Приведена характеристика наиболее популярных программных продуктов, которые используют предприятия для учета. Даны предложения по совершенствованию организации автоматизации учета с целью улучшения информационной базы управленческого персонала предприятия для принятия обоснованных решений. Доказано, что механизация бухгалтерского учета способствует уменьшению трудоемкости учета, но не позволяет в полной мере сделать его оперативным, сократить сроки на другие отчеты. Наиболее полно эти вопросы решаются в условиях автоматизации всего комплекса учетных работ. Проанализировано, что особое внимание уделяется разработке пакетов прикладных программ, реализующих автоматизированное решение всех типовых задач бухгалтерского учета. Доказано, что бухгалтерский учет является одной из ключевых звеньев в деятельности любой организации.

Ключові слова: облік, бухгалтер, звітність, ресурси, кадри, завдання, автоматизація, обліковий процес, управління, підприємство.

Key words: accounting, accountant, accountability, resources, personnel, tasks, automation, accounting process, management, enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

В умовах формування та розвитку ринкових відносин центр господарської діяльності зміщується до первинної ланки економічної системи — підприємства. Підприємство є головним структуроутворюючим елементом еко-

номіки. Тут у виробничому процесі "з'єднуються" трудові, матеріальні та фінансові ресурси з метою виготовлення різноманітної продукції для задоволення потреб суспільства. На підприємствах зосереджені найбільш кваліфіковані кадри, вирішуються питання раціонального використання ресурсів, високопродуктивної

техніки, технології та ефективного управління. У ринковій економіці виживають лише ті підприємства, які найбільш правильно і компетентно зрозуміли вимоги ринку, правильно організували облік, уміло здійснили мотивацію працівників до роботи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Значну увагу дослідженню даної теми приділяють як зарубіжні вчені-економісти так і вітчизняні, а саме: Л.М. Братчук, Ф.Ф. Бутинець, Н.І. Гнатишина, Н.Р. Домбровська, В.В. Євдокимов, С.В. Івахненко, Н.І. Пилипів, М.С. Пушкар, В. Сопко, О. Фоміна, А.П. Шевлюков та ін.

Відаючи належне значущості попереднього доробку дослідників із цих питань, слід визнати, що окремі аспекти теорії, методики та автоматизації облікового процесу для ефективного управління підприємством є недостатньо розроблені і потребують подальших досліджень, спрямованих на удосконалення і розвиток.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є роботи є обґрунтування теоретичних і методичних положень організації бухгалтерського обліку та автоматизація облікового процесу для ефективного управління підприємством. Відповідно до поставленої мети сформульовано наступні завдання: виокремити автоматизацію облікового процесу як необхідність для успішного та ефективного функціонування підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Головне призначення бухгалтерського обліку — задоволення інформаційних потреб. Оскільки в процесі ручної праці використовується набагато менший обсяг інформації, ніж той, яким володіє система бухгалтерського обліку, це суттєво впливає на якість рекомендацій щодо керівних впливів на об'єкт управління.

Незважаючи на те, що бухгалтерський облік є найбільш регламентованою управлінською функцією, він вважається динамічною системою, яка постійно вдосконалюється. Необхідно передбачати можливість для постійної адаптації до змін у зв'язку з вимогами управління та часу [4, с. 12].

На сьогодні ведення бухгалтерського обліку є малоєфективним без комп'ютерної обробки даних. Зараз на ринку існує безліч бухгалтерських програм, що задовольняють найрізноманітніші вимоги до них. Особливу увагу

слід приділити правильному вибору програми для свого підприємства.

Завдяки високому рівню комп'ютерної грамотності фахівців у галузі економіки та бухгалтерського обліку є можливість створення програмних додатків високої якості з потрібним набором функцій.

Упровадження бухгалтерських пакетів і програм дозволяє не тільки автоматизувати бухгалтерський облік, але й навести лад у складському обліку, в постачанні та реалізації продукції, товарів, відстежувати договори, швидше розраховувати заробітну плату, своєчасно здавати звітність [2, с. 55].

Механізація бухгалтерського обліку сприяє зменшенню трудомісткості обліку, але не дозволяє повною мірою зробити його оперативним, скоротити терміни на інші звітності. Найбільш повно ці питання вирішуються в умовах автоматизації всього комплексу облікових робіт. Особлива увага приділяється розробці пакетів прикладних програм, що реалізують автоматизоване вирішення всіх типових завдань бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік є однією з ключових ланок у діяльності будь-якої організації.

Сучасне програмне забезпечення дає змогу повністю автоматизувати обліковий процес, який починається від моменту введення даних з первинних документів, включаючи автоматизоване формування проводок, заповнення відповідних реєстрів обліку та формування звітних форм документів. Можна сказати, що сучасний бухгалтер лише вводить інформацію з первинних документів — початкові дані і отримує результат — інший потрібний документ чи звіт, а все інше виконує спеціальна комп'ютерна програма, що суттєво полегшує та прискорює обліковий процес [5, с. 14].

В автоматизованих системах бухгалтерського обліку, в організації облікового процесу інформаційні технології (ІТ) розуміють як людино-машинну систему, що забезпечує автоматизоване виконання функцій облікового працівника. ІТ забезпечують автоматизацію методу бухгалтерського обліку та інших функцій управління в інформаційних системах [6, с. 207].

Автоматизована інформаційна система — це взаємозв'язана сукупність даних, обладнання, програмних засобів, персоналу, стандартних процедур, які призначені для збору, обробки, розподілу, зберігання, надання інформації відповідно до вимог, які випливають з цілей організації. Ефективне функціонування автоматизованої системи бухгалтерського обліку можливе лише за умов органічного поєднання

в єдиному виробничому процесі технічних засобів для формування інформаційної облікової системи, їх програмного забезпечення та кваліфікованих зусиль персоналу обслуговування ЕОМ і персоналу системи управління об'єктом господарювання.

Сьогодні, у вік інформації, практично кожна інформаційна система використовує комп'ютерні технології. При створенні автоматизованої системи бухгалтерського обліку на основі використання сучасної комп'ютерної техніки відповідного програмного забезпечення, слід обережно підходити до будь-яких змін елементів його методу. В іншому випадку це призведе, по-перше, до втрати частини необхідної для управління інформації, по-друге, погіршить оперативність її опрацювання та використання в процесі підготовки проектів управлінських рішень і, по-третє, в кінцевому підсумку призведе до розбалансування усієї інформаційної системи бухгалтерського обліку.

Одним із напрямків удосконалення комп'ютеризації системи опрацювання бухгалтерської інформації є уніфікація її програмного забезпечення. Ця проблема властива для всього світового матеріального виробництва і, тим більше, для кожної окремо взятої країни. Програмні продукти, представлені нині на ринку, різні за обсягом функцій, принципами побудови, технології ведення обліку, цінами тощо.

Першим кроком при цьому має стати класифікація усіх використовуваних програм. Вона дозволяє користувачам правильно вибрати необхідний продукт, або ж перейти від використання однієї програми на іншу, а її виробникам — знайти своїх клієнтів. Серед програмного забезпечення вітчизняних підприємств можна зустріти як зарубіжне, так і наших розробників. Хоч більшість підприємств надають перевагу все ж таки нашим програмним продуктам. Оскільки вони є більш пристосованими до вимог законодавства та економічних особливостей нашої держави, а також вартість придбання та обслуговування їх доступніша ніж зарубіжних. Найпоширенішими програмами автоматизації бухгалтерського обліку є ПАРУС, ІС:БУХГАЛТЕРІЯ та багато інших. Всі вони мають свої переваги та недоліки. Не можна сказати, що одна з них гарна, а інша погана — у кожного користувача буде своя думка. Більшість програм автоматизації процесів діяльності підприємств можна налаштувати для підприємства з урахуванням його особливостей та специфіки діяльності і зробити максимально зручними для їх використання конкретними користувачами. Спеціально розроблені

автоматизовані комп'ютерні програми належать до діалогово-автоматизованого способу ведення бухгалтерського обліку [5, с. 13].

Основні відмінності в роботі з бухгалтерськими рахунками в комп'ютерних програмах такі: можливість одночасного ведення обліку в кількох планах рахунків; можливості аналітичного обліку значно розширені.

Багато програм дають змогу вводити проводки одночасно в кількох робочих планах рахунків. При цьому номер, точніше код рахунка — це досить велика кількість цифр і літер, у межах якої допускається будь-яка система кодування рахунків. У найбільш розвинутих програмних системах план рахунків може містити також опис кореспонденції кожного рахунка, отож програма просто не дозволить здійснити неправильний бухгалтерський запис.

Програма побудована з урахуванням особливостей обліку в Україні на базі Національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. При цьому врахована можливість одночасного ведення бухгалтерського і податкового обліку, що в сучасних умовах є досить актуальним і практичним моментом. Одночасне введення даних, необхідних як для податкового, так і для бухгалтерського обліку дає можливість користувачам прослідкувати всі господарські операції і зміни в складі активів і пасивів, що відбуваються в різних ланках облікової роботи. Крім того, програмне забезпечення може легко налагоджуватися відповідно до особливостей облікової роботи на підприємствах конкретної галузі. Також на ринку комп'ютерних програм реалізуються типові галузеві рішення для ведення обліку в конкретних установах, організаціях (наприклад, "ІС: Бухгалтерський облік для бюджетних установ України", "ІС: Бухгалтерський облік для військових частин", "ІС: Бухгалтерський облік для аптечних закладів" та ін.). Необхідно виділити окрему комплексну конфігурацію програми — "ІС: Виробництво + Послуги + Бухгалтерський облік", яка дає змогу автоматизувати облік та складання звітності на підприємствах виробничої сфери із можливістю отримувати аналітичні звіти для менеджерів виробничої сфери, менеджерів торговельної сфери та ін.

Розглянемо позитивний результат упровадження інформаційної системи на підприємстві, яким може бути: впорядкування бухгалтерського обліку; збільшення кількості інформації, що надходить з даних бухгалтерського обліку; зниження кількості бухгалтерських помилок; підвищення оперативності обліку. Таким чином, до переваг, які отримує підприємство від

упровадження облікових систем, можна віднести: економію оборотних засобів; зниження виробничого браку; скорочення витрат на адміністративно-управлінський апарат; зростання ефективності виробничих потужностей; зниження страхових запасів на складах; зниження транспортних витрат; зменшення витрат часу на здійснення господарських операцій.

В умовах автоматизованої обробки інформації бухгалтерський облік і бухгалтерська інформація використовуються набагато ширше, ніж при ручній обробці даних. При цьому можна виділити три категорії користувачів автоматизованої системи обліку (рис. 1).

Сучасна автоматизована система обліку будується на основі новітніх засобів обчислювальної техніки і повинна виконувати функції, які перед нею ставлять її користувачі:

- повне і своєчасне задоволення інформаційних потреб користувачів;
- виконання контрольних та аудиторських завдань з метою одержання необхідної інформації про наявні відхилення;
- одержання комп'ютерних управлінських рішень;
- здійснення аналізу та прогнозування господарсько-фінансової діяльності підприємства [7, с. 27].

Основою для створення автоматизованої системи бухгалтерського обліку можуть бути такі методологічні принципи:

- децентралізована організація експлуатації засобів автоматизації на місцях виникнення облікової інформації;
- автоматизація складання документів первинного обліку на паперових і магнітних носіях на ділянках і в службах з великим обсягом господарських операцій, а також передача цих даних бухгалтеру для автоматизованого введення і відображення в бухгалтерському обліку;
- експлуатація засобів автоматизації обробки облікової інформації і безпосередньо обліковими працівниками в умовах функціонування АРМ бухгалтера;
- формування управлінської, облікової, контрольної та аудиторської інформації в за-

Рис. 1. Користувачі автоматизованої системи обліку

питальному режимі у доступному і зручному вигляді;

— формування оцінки стану підприємства, постановка найближчих цілей, вироблення шляхів їхнього досягнення як без урахування резервів, так і з урахуванням резервів підприємства;

— формування оцінки стану підприємства, постановка найближчих цілей, вироблення шляхів їхнього досягнення як без урахування резервів, так і з урахуванням резервів підприємства;

— створення інформаційної мови запитів для відображення показників обліку [7, с. 28].

Для успішної реалізації автоматизації бухгалтерського обліку на підприємстві необхідно мати чітке уявлення про проблеми й вигоди цього процесу.

Слід розглянути основні проблеми, що виникають у процесі автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах.

Однією з основних проблем використання автоматизованих систем бухгалтерського обліку на підприємствах є часта зміна нормативних актів, що встановлюють правила обліку, звітності та оподаткування [1].

Для вирішення цієї проблеми слід зупинити свій вибір на інформаційних системах, що володіють більшою гнучкістю і здатні відображати зміни зовнішніх умов.

Наступними важливими проблемами є: нестача кваліфікованих кадрів, перенесення даних у нову систему з мінімізацією витрат на введення цієї інформації.

Слід також відзначити необхідність наявності на підприємстві працівника, відповідального за підтримку і подальший розвиток автоматизованої системи бухгалтерського обліку.

Рис. 2. Схема дії автоматизованої програми усіх підрозділів підприємства

Усі ці проблеми можуть стати причиною збільшення витрат на впровадження автоматизованої системи ведення бухгалтерського обліку, відсутності економічного ефекту від її впровадження, а також отримання негативного ефекту. Саме тому для успішної реалізації процесу автоматизації бухгалтерського обліку важливо продумати всі ці питання на стадії підготовки проекту впровадження і за можливості вирішувати їх на перших стадіях впровадження системи.

Одним із найважливіших процесів сучасності є інтеграція світової економіки. Цей факт робить автоматизацію бухгалтерського обліку вимогою часу й запорукою успішного переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності.

Без цього неможливий перехід на міжнародний ринок і залучення іноземних інвестицій. У разі якщо підприємство виходить на зовнішній ринок, необхідне досягнення відповідності організації бізнесу міжнародним стандартам. Цю проблему легко вирішують автоматизовані системи, які дозволяють за одноразового внесення первинних даних розрахувати в короткі терміни безліч показників і подати їх у різних формах звітності [3, с. 280].

Таким чином, перспективи впровадження автоматизованих інформаційних систем бухгалтерського обліку невід'ємно пов'язані з переходом на міжнародні стандарти. У свою чергу, впровадження цих стандартів є на сьогодні економічною необхідністю.

Прозорість і якість фінансової звітності є необхідною умовою розвитку окремих підприємств і економіки в цілому. Тому можна ствер-

джувати, що перспективи автоматизації ведення бухгалтерського обліку однозначні — вони є необхідною умовою розвитку [4, с. 5].

Оскільки на сьогоднішній день автоматизація облікової інформації є досить актуальною, пропонуємо створити автоматизовану програму для контролю усіх підрозділів підприємства, з метою подальшого ефективного управління підприємством.

Така програма буде стосуватись організації роботи персоналу. Автоматизація ґрунтуватиметься на принципах персоніфікації облікових робіт, без паперової технології обробки облікової інформації, поєднання централізованого та децентралізованого підходів.

Персоніфікація обліку у поєднанні з безпаперовою технологією функціонування облікової системи дозволять краще контролювати посадові обов'язки працівників у режимі реального часу. Модульність та системність у поєднанні із централізованим та децентралізованим підходами передбачають узгодження автоматизації робочого місця з іншими інформаційними підсистемами управління підприємством, а отже, потребують розширення вимог до кваліфікації працівника (рис. 2).

За допомогою даної програми директор підприємства зможе отримувати інформацію про успішну або не дуже успішно виконану роботу працівників усіх підрозділів. Управлінський персонал може надавати запит до будь-якого відділу про прохання отримання інформації щодо виконання поставлених перед ними завдань. Після чого дана інформація буде досліджена та проаналізована з метою покращення функціонування підприємства.

Зрозуміло, що в першу чергу процеси автоматизації стосуються великих підприємств. Така тенденція зумовлена тим, що великі підприємства і їх позиція на світовому ринку визначають економічну міць країни. Вони більшою мірою залучені до процесів інтеграції в міжнародні ринки, конкурувати на яких неможливо без відповідного рівня ведення обліку та складання звітності. Більшість із них вже перейшли на автоматизоване ведення бухгалтерського обліку, орієнтоване на Міжнародні стандарти фінансової звітності [2].

Але не слід думати, що підприємства менших масштабів відмовляться від використання інформаційних систем. Незважаючи на те, що ці підприємства у своїй діяльності більшою мірою залежать від внутрішньої економічної кон'юнктури, вони також потребують автоматизації бухгалтерського обліку. Ця необхідність буде обумовлена потребою в ефективному управлінні фінансовими потоками підприємства, потребою в гнучкому обліку та швидкому пристосуванні до змін ринку. Наявність модернізованої системи обліку також буде відігравати важливу роль у залученні додаткових інвестицій, що є важливим елементом економічного розвитку.

ВИСНОВКИ

Використання сучасних інформаційних технологій в бухгалтерському обліку забезпечить оперативність програмного забезпечення, яке дозволить проконтролювати в будь-який момент часу стан розрахунків, активів та зобов'язань. Інформаційне програмне забезпечення стало невід'ємною складовою системи бухгалтерського обліку без якої неможливо уявити сучасну бухгалтерію. Вдало підібране та ефективно налагоджене програмне забезпечення бухгалтерського обліку забезпечує максимальну ефективність управління підприємством у цілому та системи бухгалтерського обліку зокрема. Таким чином, автоматизація бухгалтерського обліку, безумовно, є необхідністю для підприємств, незалежно від масштабів їх діяльності. Однак не слід забувати про те, що автоматизація є складним і трудомістким процесом і для її успішної реалізації необхідно заздалегідь продумати вирішення хоча б основних проблем, що пов'язані з нею.

Література:

1. Автоматизация управленческого и оперативного учета. Теория и практика управленческого учета [Электронный ресурс]: Финансовый Директор ISSN 1680 — 1148. — Режим доступа: URL: <http://gaap.ru/articles/49836/>

2. Ивлиев М.К. Автоматизация оперативно- и бухгалтерского учета товаров: учебн. пособ. / М.К. Ивлиев, Л.А. Порошина. — М.: МУПК, 2008. — 150 с.

3. Ильина О.П. Информационные технологии бухгалтерского учета: практич. пособ. / О.П. Ильина. — М.: Радио и связь, 2005. — 334 с.

4. Каллас К.Э. Организация автоматизированной информационной системы бухгалтерского учета: учебн. пособ. / К.Э. Каллас. — М.: ФИС, 2000. — 12 с.

5. Подуряжня Ю.Ю. Місце інформаційного забезпечення в системі бухгалтерського обліку / Ю.Ю. Подуряжня // Економічний вісник університету. — 2010. — № 14. — С. 12—17.

6. Сопко В.В. Інформаційні технології в організації облікового процесу // Актуальні проблеми економіки / В.В. Сопко. — 2011. — № 1. — С. 205—211.

7. Шипунова О.В. Автоматизація управління підприємством: основні принципи, функції та підходи // Актуальні проблеми економіки / О.В. Шипунова. — 2011. — № 6. — С. 25—38.

References:

1. gaap.ru (2018), "Automation of management and operational accounting. Theory and practice of management accounting", available at: <http://gaap.ru/articles/49836/> (Accessed 25 June 2018).

2. Yvlyev, M.K. and Poroshyna, L.A. (2008), Avtomatyzatsiya operativnoho y bukhgalterskoho ucheta tovarov [Automation of operational and accounting of goods], MUPK, Moscow, Russia.

3. Yl'yna, O.P. (2005), Ynformatsyonnye tekhnolohyy bukhgalterskoho ucheta [Information technologies of accounting], Radyo y sviaz', Moscow, Russia.

4. Kallas, K.E. (2000), Orhanyzatsiya avtomatyzirovannoy ynformatsyonnoj systemy bukhgalterskoho ucheta [Organization of an automated information system of accounting], FYS, Moscow, Russia.

5. Poduriashnia, Yu.Yu. (2010), "Place of information support in the accounting system", Ekonomichnyj visnyk universytetu. Yu.Yu. Poduriashnia, vol. 14, pp. 12—17.

6. Sopko, V.V. (2011), "Information technologies in the organization of the accounting process", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 1, pp. 205—211.

7. Shypunova, O.V. (2011), "Automation of enterprise management: basic principles, functions and approaches", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 6, pp. 25—38.

Стаття надійшла до редакції 29.06.2018 р.